

ELS TERMENALS DE SOLIUS (SANTA CRISTINA D'ARO, BAIX EMPORDÀ) DE L'ANY 916 AL 1057

Los términos de Solius (Santa Cristina d'Aro, Baix Empordà) de 916 a 1057. Basándonos en siete documentos de entre los años 916 y 1057 se describen y localizan, sobre dos mapas, los topónimos de los hitos del término de Solius (Santa Cristina d'Aro, Baix Empordà).

Se tiene la intención de demostrar que, entre las fechas citadas, existían tres Solius que llamamos Solius total, Solius marítimo y Solius continental; citamos también sus diferentes propietarios así como las relaciones limítrofes con las poblaciones vecinas.

Per arribar a les conclusions finals, ens hem servit de dos documents bàsics, datats els anys 916 i 1057 (7 de maig), i de cinc més de complementaris datats els anys 919, 939, 939-947, 966 i 1057 (2 de maig), respectivament.

No sabem que cap dels documents sigui inèdit, si exceptuem l'esmentat en darrer lloc i encara no en tenim la seguretat. En canvi, sí que ho són els dos mapes i la localització dels topònims que els documents contenen; almenys no sabem que cap investigador hagi publicat cap treball semblant al nostre. Per això fins avui, segons creiem, ningú no havia esmentat l'existència (entre els anys 916 i 1057) de tres Solius: Solius total, Solius marítim i Solius continental. Es la nostra aportació modesta al merescut homenatge a un dels investigadors que més admirem, el doctor Joan Ainaud.

Tot seguit estudiarem —per ordre cronològic— els set documents esmentats. Dels cinc complementaris ens referirem només als fragments que interessin pel que fa al tema estudiat; en els dos principals ho farem de manera un xic més extensa, a fi de poder situar els topònims en els dos plànols adjunts, referits a aquests documents.

The boundaries of Solius (Santa Cristina d'Aro, Baix Empordà) from 916 to 1057. Basing its study on seven documents from the years 916 to 1057, the place names are described and located on two maps marking the boundaries of the district of Solius (Santa Cristina d'Aro, Baix Empordà).

There is an attempt to show, among these facts, that there actually existed three different districts of Solius, which we call here Solius Whole, Solius Maritime and Solius Continental; there is also reference made to the names of the different owners as well as the border relations with the neighbouring villages.

EL TERMENAL DE L'ANY 916

El document del 916 conté la descripció del terme de Solius total. Pel seu text sabem que Senderet venqué a la comtessa Garsenda (esposa de Guifré-Borrell), dintre dels confins de la Vall d'Aro, un alou que abans li havia comprat, «el qual alou té com a afrontacions per orient en el riu que en diuen Llobregat i en la Pedrafita que hi ha al Prat que en diuen Adrabal i en la Pedra que en diuen Rodona i baixa fins al mar; de migdia fins a la muntanya que en diuen Torsa; d'occident en els termes que en diuen Llagostera i de cerç¹ en els termes de Romanyà».²

1. Segons la *Gran Enciclopèdia Catalana*, el cerç és un «vent fred del nord-oest», però en els diccionaris antics que hem consultat equival a vent del nord. En els documents que fem servir veiem que, en efecte, cerç s'avé amb la segona accepció.

2. El 9 de desembre de 1981, J. Marquès i Casanovas ens va facilitar una còpia del document i la seva traducció al català. *Pabordia d'Aro. Llibre III*, Arxiu Capítular de Girona, còpia del segle XV, p. 2107-2110, núm 454; J. BLANCO DE LA LAMA, *El monestir de Sant Feliu de Guíxols (segles X-XI). La formació del domini*, Sant Feliu de Guíxols, 1991, VI, p. 72 (Estudis guixolencs), transcriu, en llatí, la totalitat del document, que considera del 921.

Localització de les fites esmentades:

1. «Riu que en diuen Llobregat». És l'actual riera Marcona, nom que deriva del mas Marcó situat a la riba dreta de la riera esmentada. Recull les aigües del vessant sud de la Serrallonga-Roca Rubia, passa entre el mas Roca de Malvet i el mas Forroll, i desguassa al Ridaura. És el límit oriental de la finca que l'ajuntament de Santa Cristina va comprar no fa gaire al senyor Burc i Barraquer, finca en la qual hi ha actualment el camp de futbol, la pista poliesportiva i altres dependències municipals.³

Ara bé, el Llobregat té uns 3 km de liargada i el document no concreta el punt que serveix de fita; per això l'hem situat on és actualment.

2. «Pedrafita que hi ha al Prat que en diuen Adrabal». Era un menhir que hi havia clavat a uns 10 m al sud-est de l'actual casa del senyor Pijoan entre la carretera de Girona, la de Solius, el Ridaura i el camí del Ridaura a la carretera actual. Consta en un plànol fet a principi de segle per l'agrimensor Miquel Pumarola, plànol que el senyor Burc i Barraquer (propietari de la Barraca actual) ens va ensenyar. En el plànol, la Pedrafita és divisòria entre Solius, Bell-lloc i Santa Cristina d'Aro.

La senyora Dolors Serra —mare de l'esmentat Pijoan— ens explicà que darrerament la Pedrafita sortia uns 60 cm del sòl, si bé abans era més alta; el seu marit intentà descalçar-la per treure-la sencera, però quan arribà a un metre de profunditat —per tant, almenys 1,60 m en total—, veient que no podia assolir el seu propòsit, la va trencar «perquè li feia nosa quan llaurava». Dada que confirmà el senyor Joan Cama i Marcó, de Santa Cristina, el qual afegí que indubtablement era un menhir «perquè tenia el mateix aspecte que els altres de la comarca».

Creiem que l'emplaçament d'aquesta Pedrafita no ofereix dubte, perquè, com hem dit, dues persones la recorden bé i l'hem vista representada en un plànol.⁴

3. «Establiment a Dn. Benet Barraquer de las aguas de la riera de Llobregat o Marcona en Sta. Cristina.- A 30 mars 1801, atorgà lo monestir escritura (en poder de dit notari Vayreda) de confirmació i establiment de las aguas de la riera de Llobregat, ara la riera Marcona, per poder fer, o redificar Molí [...] Cens 2 diners», Arxiu Històric Municipal de Sant Feliu de Guíxols, carpeta C-D, Tossa, D-36, p. 2.

4. Dades complementàries que ens han ajudat a la seva identificació: *Molino de Solius en el Pla de Perafita*, Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA). Monacals. Hisenda, núm 1718, núm. 20, p. 571; «Pedra fita parteix amb la Vall d'Aro, Solius i Belloch» i «Pedra fita que és en un camp que era den Carbó i ara den Rexach i dreta via del camí real puja a la font que es diu Mayensa» a *Consueta i Status animarum ecclesia de la parròquia de Bell-lloc d'Aro* «Pere Vicens té una pessa de terra anomenada la Pera fita [...] afronta a llevant amb Baldiri Pla, a mitgdia amb la riera de Ridaura, a ponent i a tramuntana amb Joan Rexach» a *Copia del Catastro del lloch de Solius*, 1731, per Joan Dalmau de Solius l'any 1826, Arxiu Municipal de Santa Cristina d'Aro, núm. 4.

El Prat Adrabal és a la part planera situada al nord del terme de Solius, regat principalment pel Ridaura i pel seu afluent el Tueda (o Dueda). Almenys comprenia des del límit amb Bell-lloc fins a l'actual Rocalbes. Part del camp de golf actual és dins de l'antic Prat Adrabal.

3. «i en la Pedra que en diuen Rodona». És, sens dubte, l'actual Pedralta, abans anomenada Pedra sobre Pedra, Pedra sobre Alta o sobre Altra.⁵ És a dir, des de la Pedrafita el termenal passava per Rocalbes, i pel Mirador, anava a Pedralta seguint la divisòria natural d'aigües.

4. «i baixa fins al mar». No diu en quin lloc de la costa era la fita. Però en el document complementari del 939 veurem que el termenal anava de «la Pedra [Pedralta] fins al Canyidell que està a tocar el mar». Per tant, «el mar» del 916 era «el Canyidell» del 939: l'actual cala dels Canyerets on desguassa el torrent Canyet, punt concret que continua essent fita.

5. «de migdia fins a la muntanya que en diuen Torsa». Durant un temps no vàiem clar quina era la muntanya esmentada, perquè tant podia ser Cadiretes (el pic més alt del massís, de 519 m) com Montagut (505 m); però tampoc no podíem descartar les grans roques naturals que encara avui serveixen de fita (Pedra sobre altra a Tossa)⁶ o n'havien servit (Pedra Espolla). Qui visiti el lloc però, no en dubtarà: Montagut és «la muntanya de Torsa». En efecte, des del pic —on hi ha les restes d'una torre de vigilància amb defenses exteriors— es dominen les muntanyes del voltant, especialment les del tram costaner, circumstància que no es dona amb tant de relleu des de Cadiretes. Segons creiem, doncs, no hi ha dubte: Montagut és «la muntanya que en diuen Torsa». Recordem també que des de Montagut es veu Pedra Espolla que pocs anys després —com veurem aviat— esdevé fita.

Observem com, en aquest text, encara és esmentat el nom de Torsa, bé que ací es refereix al nom d'una muntanya. Sospitem, però, que encara Torsa no era la «meitat de la vall de Llagostera», incorporació que trobarem tres anys després (919).

6. «d'occident en els termes que en diuen Llagostera i de cerç en els termes de Romanyà». Bell-lloc quedava fora de la rodalia, car formava unitat amb Romanyà.

És evident que les fites segures corresponen als números 1-6 de la fig. 1. La resta del termenal no és en el text del 916, però en bona part la trobarem a les descripcions dels anys 939 i 1057, dades que ens han permès completar l'esmentada figura.

5. LLUÍS ESTEVA CRUANAS, «Pedralta (en altre temps Pedra sobre Pedra)» a *Quaderns d'Informació Municipal*, Sant Feliu de Guíxols, 15 de gener del 1980, VIII.

6. LLUÍS ESTEVA CRUANAS (en col·laboració amb J. TARRÚS i E. FA), «Sepulcro paradolmènic de Pedra sobre altra (Tossa de Mar, Girona)» a *Cypsela*, Girona, 1982, IV, p. 53-59.

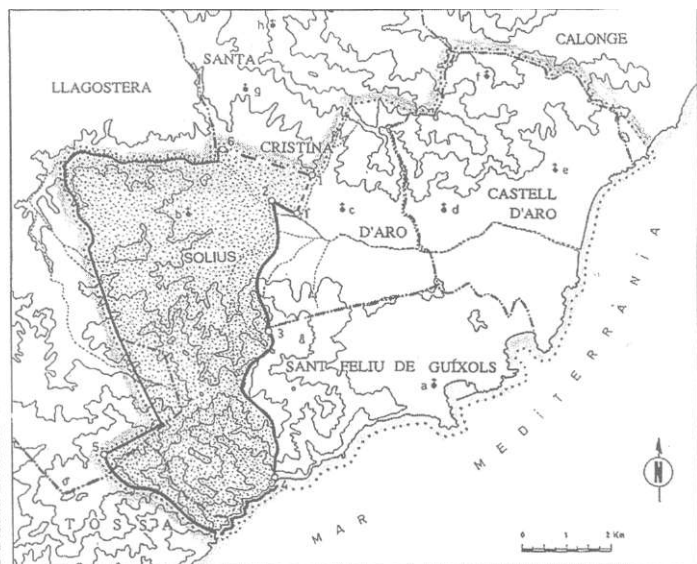

FIGURA 1. Any 916. Dins dels confins de la Vall d'Aro, la comtessa Garsenda va comprar a Senderet un alou el nom del qual no diu, però que, pels límits, sabem que era Solius. Aquestes eren les seves fites: «per orient en el riu que en diuen Llobregat (núm. 1 a 1,) i en la Pedrafita que hi ha al Prat que en diuen Adrabald (núm. 2) i en la Roca que en diuen Rodona (núm. 3, Pedralta) i baixa fins al mar (núm. 4, cala dels Canyeters, torrent de Canyet); de migdia fins a la muntanya que en diuen Torsa (núm. 5, Montagut); d'occident en els termes que en diuen Llagostera, i de cerç en els termes de Romanyà (núm. 6, Pedra Ramera, segons la toponímia tardana)». Des de Pedralta (núm. 3) al mar (núm. 4), i des del mar a Montagut (núm. 5) seguim la delimitació actual de Solius (ara municipi de Santa Cristina d'Aro). Signes convencionals: Ratlla i dues creus: actuals límits dels termes municipals. Ratlla de punts grollers: confins de la Vall d'Aro, any 881. Equidistància entre corbes: 100 m.

DOCUMENTS COMPLEMENTARIS

Són els documents dels anys 919, 939, 939-947, 966 i 1057 (2 de maig). A continuació recollim, de cadascun, la part del text que interessa al nostre tema.

El 919 (11 d'agost), «Emo, filla de Sisegud, venqué per 500 sous a la comtessa Garsenda, vídua de Guifré-Borrell, "la meitat de l'àmplia vall de Llagostera"».⁷

El document assenyala a l'esmentada vall les afrontacions següents: «per sol ixent, la Vall d'Aro, Penedes i la mar; per migdia, la mar, Caulés i Maçanet (Mazanedo); per ponent, Massanet,⁸ Cal-

7. RAMON D'ABADAL I DE VINYALS, *Dels visigots als catalans*, Barcelona, 1986 (3a. ed.), I, p. 362.

8. No s'esmenta Vidreres perquè l'alou de Maçanet comprenia els actuals termes de Vidreres, de Lloret i de Maçanet (JAUME MARQUÈS I CASANOVAS, *Maçanet de la Selva*, 1983, p. 73); J. COLL I CASTANYER, «Els vescomtes de Girona» a *Annals de l'Institut d'Es-*

des i Escript, i per tramuntana, Cassà i la riera Verneda».⁹

Els límits esmentats perfilen la totalitat de dos llocs aleshores units: Llagostera i Tossa. Entenem que Tossa —no esmentada en el document— era la meitat comprada per Garsenda; el document l'anomena «la meitat de la vall de Llagostera», però, en realitat, era Tossa; l'altra meitat era la Llagostera continental.

El 939, a petició de la comtessa Riquilda —esposa del comte Sunyer—, el bisbe de Girona, Guiu, li va permutar dos alous del lloc d'Aro. A canvi, en va rebre un altre que ella tenia al comtat d'Empúries. L'alou que ens interessa dona el termenal de Solius, nom que trobem escrit per primera vegada. Cal tenir en compte aquest termenal perquè completa aquell que hem recollit en estudiar el document del 916. Diu així: «els termes de Solius són d'orient en el riu Llobregat i des del riu Llobregat va dreta via per la Pedra fins al Canyidell, que està a tocar el mar; per migdia en el mar fins als termes de Llagostera; de ponent va pels termes de Llagostera fins als termes de Romanyà sota l'església de la casa de Sant Esteve i de cerç afronta en els termes de Romanyà i arriba al riu Llobregat. Tot quant inclouen dintre totes aquestes afrontacions, així te'n permutem la meitat enterament».¹⁰

El 939-947, els comtes Sunyer i Riquilda donaren l'alou Spanedat al monestir de Gissalis. Un dels seus predis més importants era format pel Solius marítim i el Malvet marítim. Del seu conjunt, anys a venir (concretament des del 1098), se'n digué *Fevum vetulum* (escrit *Fevum uetulum*). *Fevum* equivalia a «terra de feu» o terra fiscal detinguda per un agent del poder públic, en el nostre cas els comtes. Per tant, *Fevum vetulum* era igual a terra fiscal vella.

Per això l'alou primigeni del monestir guixolenc era el de Gissalis, però, amb la donació de l'Spanedat, se li va afegir el *Fevum vetulum*: Solius marítim i Malvet marítim.

El 966 el comte Miró va donar l'alou de Tossa al monestir de Ripoll.¹² Això vol dir que Garsenda —que l'havia comprat el 919— se n'havia després, proba-

tudis Gironins, Girona, 1988-1989, XXX, p. 45: «Aleshores el terme de Maçanet arribava fins al mar.»

9. J. BOTET I SISÓ, *Geografia General de Catalunya. Província de Girona*, 1908, p. 358.

10. El text i la seva traducció ens foren facilitats, el 9 de desembre del 1981, per J. Marquès, juntament amb el document del 916. MANUEL RIU I RIU, *Excavaciones en el poblado medieval de Caulers*, Madrid, 1975, LXXXVIII, p. 14 (Excavaciones arqueológicas en España); J. BLANCO DE LA LAMA, *cit. supra*, n. 2, p. 76, on publica el document en llatí.

11. PIERRE BONNASSIE, *Catalunya mil anys enrera (s. X-XI)*, Barcelona, 1979, I, p. 183.

12. E. CLAUDI GIRBAL, *Historia de Tossa*, 1884, p. 10 i 11, ap. I, p. 116.

blement després d'anar a viure amb la seva filla, la vescomtessa Riquilda de Narbona.¹³

En aquest document es llegeix que Tossa arribava fins al monestir de Sant Feliu de Guíxols (*parte Orientis in ipso termino Sti. Felicis Monasterii*), detall concret que no es comprendria si no es conegués allò que hem dit del *Fevum vetulum*, això és, si no sabéssim que el Solius marítim i el Malvet marítim eren del monestir guixolenc.

El 1057 (2 de maig) els límits entre Llagostera i Solius continental, això és, entre les terres de patrimoni comtal de Ramon Berenguer el Vell i la seva esposa Almodis, d'una part, i l'alou de Solius continental, senyorejat per Ramon Seniofred, eren: «El primer límit és de la citada terra comtal de Llagostera; a sol ixent, el riu Pruneres,¹⁴ tal com corre i va cap a les aigües de l'Aro; l'altre límit és des de migdia [de Llagostera] fins a les esmentades aigües de l'Aro [...] separant els termes de Solius i de Penedes, parteix i travessa fins a les aigües del torrent de Maçanera que hi corre en temps de pluja i el seu torrent, segons puja fins a la font de l'Olivera [...], puja fins al terme de ses Tallades i baixa fins al torrent de Llinars; aquest torrent de Llinars separa i entra en el camp comtal de Tueda [...] i així va des de l'esmentat torrent de Llinars directament fins al terme d'Espodola.»¹⁵ Descripció que completa la del document que segueix.

EL TERMENAL DE L'ANY 1057 (7 DE MAIG)

Els comtes Ramon Berenguer el Vell i la seva esposa Almodis eren senyors del fisc de Llagostera i Ramon, fill de Seniofred, posseïa l'alou de Solius continental, de propietat superior també fiscal. Ambdues propietats eren contigües i els seus possessors tingueren diferències a causa dels límits respectius. Per això els comtes definiren, és a dir, assenyalaren els límits de l'alou de Solius continental al cavaller Ramon Seniofred.

El document dona la delimitació del Solius continental. És aquesta: «Per part oriental limita amb la riera de Mordanyac i amb la roca que hi ha al Prat de Rabal i amb la Pedra sobre l'altra; per part de migdia amb Espodola; per part d'occident limita amb ses Tallades i amb la riera Maçanera i amb el seu torrent i amb la font d'Olmeda i amb el camp comtal de Tueda i amb el torrent de Llinars; per part de cerç limita tot el que s'ha dit amb el Ridaura, que està en el límit entre nos-

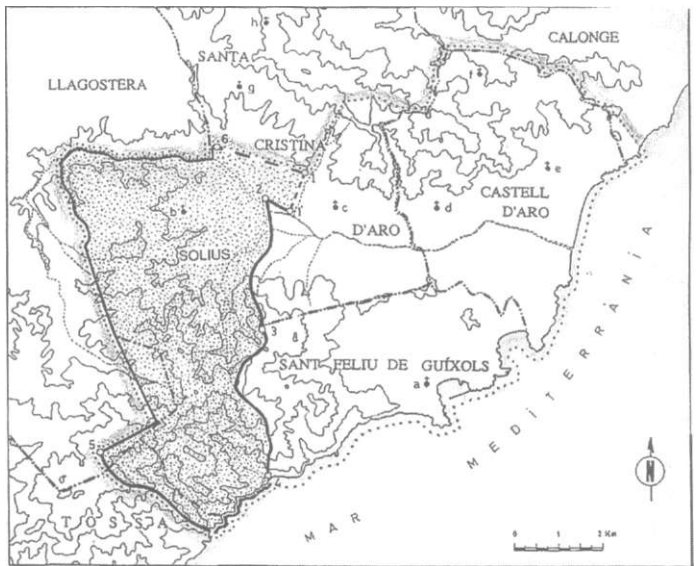

FIGURA 2. 7 de maig del 1057. Els comtes Ramon Berenguer el Vell i la seva esposa Almodis definiren l'alou de Solius a Ramon Seniofred. Aquestes eren les seves fites, posades per ordre de continuïtat: 1. «Riera de Mordanyac» o riera Sauladell; 2. «Roca que hi ha el Prat de Rabal» o Rocalbes sobre el camp de golf; 3. «Pedra sobre Altra» o Pedralta; 4. «Espodola» o Pedra Espolla, Espoya o Pedra Espo; 5. «Camp comtal de Tueda» o camps propers a l'ermita de Sant Baldiri; 6. «Torrent de Llinars» o curs alt del Ridaura; 7. «Ses Tallades» o «Tayades», potser el Matxacuca Gros, el Matxacuca Petit i altres turons propers; 8. «Font de l'Olivera» o d'Olmeda, ara d'en Bernat; 9. «Riera Maçanera» o de la Deu; 10. «Ridaura» sobradament conegut; 11. «Pedra Fixa» o Pedrafita, ja esmentada a la fig. 1. Com que de Pedralta (núm. 3) no es veu Espodola (núm. 4), la delimitació probablement no anava en línia recta, sinó que, carenant, passava pel Turó de l'Home i pel de Sant Baldiri, fins arribar a Espodola.

El Solius d'aquest document no arribava al mar. En aquesta data, l'existència de dos Solius —que anomenem continental i marítim— és segura. Com és segur que el 966 el monestir guixolenc senyorejaven el Solius marítim.

altres i tu per aquest costat junt amb l'esmentada riera Maçanera, i des de la mateixa part nord confronta amb la Pedra Fixa.»¹⁶

Delimitació que, pels topònims que dona —i amb l'ajuda del document anterior— ens ha permès dibuixar la fig. 2. Però, com en altres documents que hem estudiat, alguns topònims (font de l'Olivera, camp comtal de Tueda i torrent de Llinars) no són en ordre continu sinó dispersos. Per això, en el text hem copiat literalment la descripció del termenal, i a la fig. 2 hem col·locat els topònims en el lloc que els correspon si seguim l'ordre correcte de continuïtat.

13. «És probable que la mare vídua Garsenda se n'anés a Narbona a viure amb la filla, un cop casada aquesta, i que a partir d'aleshores anés liquidant els béns que tenia al nostre país» (RAMON D'ABADAL I DE VINYALS, *cit. supra*, n. 7, p. 362).

14. Ara riera de Salenys.

15. Arxiu capitular de Girona, *Liber feudorum maior*, p. 23 superior i 15 inferior, car té més d'una numeració; traducció de G. Roura.

16. ACA, Pergamí núm. 203 de Ramon Berenguer I; F. MIQUEL I ROSELL, *Liber feudorum maior*, Cartulari reial, I, Barcelona, 1945, p. 411-412, traducció de J. Calzada.

© Fotografia: Lluís Esteve-Lluís Pallí

FIGURA 3. Dues fites ben visibles indiquen la partició dels dos Solius: Pedralta i Espodola o Pedra Espolla. La primera —Pedralta— és sobradament coneguda. En canvi, no gaire gent coneix la segona: és una roca natural d'uns 8 m d'alçada; per tant, es veu de lluny atès que sobresurt dels arbres veïns. En un tram vertical i amb lletres de 16-18 cm té gravada aquesta llegenda: LLAGOSTERA / PEDRA DESPO / YA ANY 1799. Com que el YA —final d'ESPOYA— gairebé no es veu, hi ha gent que llegeix i en diu Pedra d'Espo o Pedra Espo. La fotografia reproduïx la llegenda.

Localització de les fites esmentades:

1. «riera de Mordanyac». Creiem que és l'actual riera Sauladell que deixa el barri del Vilar dins el terme de Santa Cristina. La riera neix sota Rocalbes on hi ha la Cova d'en Pere¹⁷ i desguassa a la riera de Tueda, a prop del Ridaura, on Rovira tenia el seu molí. Cal no confondre la riera amb el mas Mordanyac, perquè aquest fou alçat a la vora d'una altra riera situada un xic més a llevant.

2. «la roca que hi ha al prat de Rabal». Creiem que és l'actual Rocalbes, plaçada justament on acaba l'actual camp de golf que és dins l'antic prat Adrabal. És la serra que continua pel Mirador i per Pedralta.

3. «Pedra sobre l'altra», també anomenada Pedra sobre Pedra, Pedra sobre Alta o sobre l'Altra i ara Pedralta, sobradament coneguda. Era una fita i encara ho és. Abans, però, limitava Sant Feliu i Solius i ara, Sant Feliu i Santa Cristina.¹⁸

4. «Espodola», Pedra Espolla o Pedra Espo. És una roca que encara al segle passat servia de terme entre

Llagostera i Solius; és situada entre el collet del Forn i la Pedra-que-mira-al-mar.¹⁹ Des de Pedralta la rodalia anava a Pedra Espolla, perquè el Solius que estudiem no arribava al mar.

5. «el camp comtal de Tueda» o Toveda. Eren els actuals camps situats a llevant i a ponent de l'ermita de Sant Baldiri, ara abandonada.

6. «el torrent de Llinars». Des del Matxacuca, en direcció a Espodola, només hi ha un torrent; per tant, és el Llinars, que neix a ponent, i a nivell inferior de Sant Baldiri constitueix el curs alt del Ridaura.

7. «ses tallades». Per hipòtesi, identifiquem com a roques Tallades el conjunt del Matxacuca Gros (el punt més alt, 343 m) i el Matxacuca Petit (que encara avui és terme); fins i tot podria comprendre altres roques d'aquest sector: Roques Bessonnes, Roca Ponça i Roques Àligues.

8. «font de l'Olivera» o d'Olmeda, avui font d'en Bernat, en el torrent de la Maçanera.

19. Segons l'extracte de la sessió municipal de Llagostera de data 30 de gener del 1872, també se'n diu Roca Bernarda. En el mapa del Museu de Tossa, fet el 1799 per Josep Poudebaix i Josep Ribas, geòmetres de Llambilles i de Tossa respectivament, Roca Bernarda i Pedra Espolla, bé que una és molt a prop de l'altra, són dues roques diferents.

17. LLUÍS ESTEVA CRUANAS, «La cova d'en Pere (Santa Cristina d'Aro)» a *Estudis del Baix Empordà*, Sant Feliu de Guíxols, 1986, V, p. 7-14.

18. LLUÍS ESTEVA CRUANAS, *cit. supra*, n. 5.

9. «riera Maçanera», avui anomenada torrent de la Deu.

10. «per la part de cerç limita tot el que s'ha dit amb el Ridaura, que està en el límit entre nosaltres [els comtes] i tu [Seniofred]». Es el Ridaura, sobradament conegut.

11. «confronta amb la Pedra Fixa» o Pedrafita, ja estudiada.

CONCLUSIONS

1. Durant un temps, Tossa era unida a Llagostera (almenys del 919 al 939):

El 919, com hem dit, Llagostera i Tossa formaven una unitat. Ho sabem perquè, en aquesta data, la «vall de Llagostera» tenia «per migdia el mar, Caulés i Maçanet», no Tossa.

El 939 Tossa continuava unida a Llagostera perquè Solius limitava «per migdia en el mar fins als termes de Llagostera» i no limitava amb Tossa.

En canvi, el 966 ja n'era separada, perquè Tossa «arribava fins al mateix terme del monestir de Sant Feliu de Guíxols». Altrament el monestir de Sant Feliu de Guíxols llavors limitava amb Tossa perquè, des del 939-947, posseïa el *Fevum vetulum*, això és, el Solius marítim i el Malvet marítim.

2. Solius total, Solius marítim i Solius continental:

El 916, Solius total era de la comtessa Garsenda.

El 939, la comtessa Riquilda va adquirir-ne la meitat. Bé que el document no diu quina era aquesta meitat, per altres documents sabem que era la part marítima. Ignorem qui, en aquest temps, senyorejaven el Solius continental.

El 939-947 els comtes Sunyer i Riquilda donaren l'Spanedat al monestir de Gissalis. Un dels seus predis principals era el que més tard s'anomenà *Fevum vetulum*, format —com sabem— pel Solius marítim i pel Malvet marítim.

El 966 el comte Miró va donar Tossa al monestir de Ripoll. Llavors Tossa arribava «fins al mateix terme del monestir de Sant Feliu de Guíxols», com hem dit. En realitat, limitava amb el Solius marítim que Sunyer i Riquilda havien donat al monestir de Sant Feliu de Guíxols.

El 1057 (7 maig) Ramon Seniofred era senyor del Solius continental; el marítim continuava essent propietat del monestir de Sant Feliu de Guíxols.

La divisòria que separava els dos Solius anava de Pedralta a Pedra Espolla, dues roques naturals visibles des de molta distància, però com que des d'una no es veu l'altra, creiem que el termenal passava pel Puig Alt o Turó de l'Home i pel de Sant Baldiri, com a fites intermèdies.

3. Propietaris de Solius:

Abans del 881 tota la Vall d'Aro —dins de la qual hi havia Solius— era terra fiscal del rei carolingi Carloman.

El 881 Carloman donà tota la Vall d'Aro al bisbe Teuter.

L'esmentada vall havia passat del domini reial franc al patrimoni del bisbe gironí.²⁰

En data incerta, la totalitat de Solius era de la comtessa Garsenda.

Igualment en data incerta, per venda, Solius total passà de Garsenda a Senderet, un personatge del qual no en sabem res més.

El 916 la comtessa Garsenda comprà el Solius total al mateix Senderet.

En data incerta, el bisbe Guiu passà a ser propietari de Solius. No sabem si era el Solius total o només el marítim.

El 939 per permuta, Solius marítim passà del bisbe Guiu a la comtessa Riquilda. Solius continental creiem que també era propietat dels comtes, però no n'estem segurs.

El 939-947 els comtes donaren l'Spanedat al monestir de Sant Feliu. Solius marítim (juntament amb Malvet marítim) formava part de la donació.

El 966 el comte Miró donà al monestir de Ripoll l'allo de Tossa, que per llevat limitava amb el monestir de Gissalis, com a conseqüència del que havia passat el 939-947.

El 1057 (7 de maig) el monestir de Sant Feliu de Guíxols continuava posseïnt el Solius marítim i Ramon Seniofred senyorejaven la part continental, de propietat superior comtal, car Seniofred no podia alçar castell, ni torre, ni lloc de defensa si no era amb la voluntat i llicència dels comtes.

LLUÍS ESTEVA I CRUAÑAS (febrer del 1993)
President honorari de l'Institut d'Estudis del Baix Empordà (m. 1994)

LLUÍS PALLÍ I BUXÓ
President de l'Institut d'Estudis del Baix Empordà

20. M. ROVIRA I SOLÀ, «Un diploma de Carloman per a Teotari, bisbe de Girona» a *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 1974-1975, XXII, p. 211-217; J. CALZADA I OLIVERAS, «Sobre un diplo-

ma de Carloman» a *Estudis sobre temes guixolencs*, Sant Feliu de Guíxols, 1980, II, p. 1-21, amb la transcripció llatina i la corresponent traducció al català.